

UNIVERSITY OF AMSTERDAM

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Duitse Iranpolitiek 1871-2005

Rezaeiejan, S.

Publication date
2012

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Rezaeiejan, S. (2012). *Duitse Iranpolitiek 1871-2005*. Vossiuspers - Amsterdam University Press. <http://nl.aup.nl/books/9789056297039-duitse-iranpolitiek-1871-2005.html>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Conclusie

In het voorgaande is de Duitse Iranpolitiek in de periode 1871-2005 onderzocht. Hiermee is deze studie de eerste wetenschappelijke verhandeling van dit onderwerp over een lange periode. De centrale onderzoeksvragen waren: Wat zijn de doelstellingen van de Duitse Iranpolitiek vanaf het ontstaan van de Duits-Iraanse betrekkingen? Op welke wijze en hoe effectief zijn ze verwezenlijkt? Welke gevolgen heeft het GBVB van de EU vanaf 1992 gehad op de Duitse Iranpolitiek en vice versa? En, in hoeverre kunnen we de identiteitsperceptie van Duitsland als *Zivilmacht* herkennen in de praktijk?

In het theoretische kader is betoogd dat de Duitse Iranpolitiek systematischer geanalyseerd kan worden wanneer tegen de achtergrond van de theorieën van internationale betrekkingen, de politieke, economische en culturele relaties tussen Duitsland en Iran worden behandeld. De internationale betrekkingen theorieën zijn in deze studie echter louter als een instrument gebruikt. Het doel was niet om deze theorieën inhoudelijk te toetsen. Desalniettemin is hier aangetoond dat internationale betrekkingen theorieën wel noodzakelijk maar niet voldoende instrumenten zijn voor buitenlandse beleid analyse. Ze zijn algemeen van aard en daarom meer geschikte instrumenten aan de hand waarvan de internationale politiek verklaard kan worden. Hieruit is geconcludeerd dat voor een uitputtende analyse van de Duitse Iranpolitiek beter een beroep kan worden gedaan op rolconcepten. In deze studie is betoogd dat de variabele identiteit van wezenlijk belang is in het vormgeven van de buitenlandpolitieke determinanten van een staat. Helaas wordt identiteit als variabele, omdat het moeilijk definieerbaar is, door theoretici van internationale betrekkingen vaak buiten beschouwing gelaten. Hier is juist aan de hand van rolconcepten in de Duitse buitenlandse politiek meer nadruk gelegd op de invloed van sociale identiteiten bij het tot stand komen van buitenlands beleid. In dit verband is onderzocht in hoeverre de identiteitsperceptie van Duitsland als een *Zivilmacht* herkenbaar is in de Duitse Iranpolitiek.

In deel I is de geschiedenis van de Duitse Iranpolitiek in kaart gebracht. De meerwaarde van het historische deel is geweest twee belangrijke theses in deze studie te onderbouwen. Ten eerste dat Iran historisch gezien altijd relatief een positief beeld van Duitsland heeft gehad dat tot op het heden doorwerkt binnen de Duits-Iraanse betrekkingen. Ten tweede dat Iran historisch gezien de betrekkingen met Duitsland altijd als een middel heeft gezien om de grootmachten (Rusland en Verenigd Koninkrijk, en later de VS en de EU) tegen elkaar uit te spelen. Dit is het concept van 'Duitsland als derde macht' genoemd, een rol die Duitsland nog steeds vervult.

Op 18 januari 1871 werd het Duitse Keizerrijk uitgeroepen. Bismarck wenste de dominante positie die het Keizerrijk in Europa had gekregen te behouden. In die zin was zijn buitenlandse politiek vooral Europees gericht. Hij wilde de vrede op het Europese vasteland koste wat het kost bewaren en in overeenstemming met deze strategie wilde hij niet dat Duitsland in conflict zou raken met Rusland.

Iran was aan het einde van de negentiende eeuw op politiek en economisch gebied feitelijk in een kolonie van Groot-Brittannië en Rusland veranderd. De Iraanse koning zag Duitsland als de mogendheid die de rol van een derde macht in Iran kon vervullen en hoopte dat daardoor de invloed van Rusland en Groot-Brittannië in Iran zou afnemen. Op verzoek van Iran sloten de twee landen in 1873 een vriendschapsverdrag. Om de Russische belangen in Iran niet te schaden investeerde Duitsland niet in de Duits-Iraanse betrekkingen. Hoewel zij hiermee economische kansen liet liggen was Bismarcks beleid op korte termijn, omdat het niet inging tegen de belangen van Rusland in Iran, effectief. Paradoxaal genoeg zorgde de Duitse onverschilligheid ten aanzien van Iran er tegelijkertijd voor dat de positieve beeldvorming in Iran over Duitsland versterkt werd. Iran was overtuigd dat Duitsland geen koloniale aspiraties in Iran had. Aan het begin van de twintigste eeuw was het Iraanse vertrouwen in Duitsland verder versterkt.

Met het aan de macht komen van Wilhelm II in Duitsland veranderende ook de voorzichtige politiek van Bismarck. Wilhelm II wilde van het Keizerrijk een wereldmacht maken en voerde een zelfbewuster politiek in het de regio Midden-Oosten. Duitsland haalde onder zijn leiderschap vooral de betrekkingen met het Ottomaanse Rijk aan en had in Iran geen bijzondere interesse. Paradoxaal genoeg echter had de toename van de activiteiten van het Keizerrijk in het Midden-Oosten tot gevolg dat Rusland en Groot-Brittannië Iran in 1907 officieel in twee invloedssferen verdeelden. Tot 1914 voerde Duitsland geen economische en ook geen culturele politiek ten aanzien van Iran.

Gedurende de eerste jaren na de Eerste Wereldoorlog waren er geen officiële diplomatieke betrekkingen tussen Duitsland en Iran. Dit veranderde met het aan de macht komen van Reza Sjah in Iran. Wederom zag Iran in Duitsland een derde macht, een land dat te vertrouwen was en dat de Sjah kon helpen met zijn moderniseringsplannen. Duitsland was echter voorzichtig en wilde geen schade aan de Engelse belangen in Iran toebrengen. De terughoudende politiek van Duitsland in Iran had succes. De Engelsen gaven tegen de achtergrond van hun anti-Sovjetpolitiek Duitsland groen licht om in Iran te investeren. Duitse macht bestond gedurende de Weimar-periode vooral uit economische macht en derhalve namen vooral de economische activiteiten van Duitsland in Iran vanaf 1926 toe. Duitse economische activiteiten in Iran vonden in strategische sectoren plaats waar andere machten zoals Rusland, Engeland en Frankrijk niet met Iran wilden samenwerken. De economische samenwerking tussen Duitsland en Iran versterkte

daarom verder het positieve beeld van Duitsland in Iran. De Duitse Iranpolitiek was gedurende de Weimar-periode effectief. Het Duitse aandeel in de Iraanse economie zou nog omvangrijker zijn geweest als er geen sprake was van de grote depressie van de jaren dertig. Op gebied van cultuur was Duitsland niet actief. Op Iraanse initiatief werden alleen een paar Duitse (technische) scholen in Iran gesticht.

Met het aan de macht komen van de Nazi's komt de Duitse Iranpolitiek in een nieuwe fase terecht. De Duitse Iranpolitiek werd gepolitiseerd en geïdeologiseerd. Tot 1933 werd de Duitse Iranpolitiek vooral gedreven door economische belangen. Vanaf 1933 kreeg het een politieke component. Iran nam een plaats in de anti-Sovjetpolitiek van Duitsland als een van de mogelijke landen die in een Duitse kamp een blok om de Sovjet-Unie zouden gaan vormen. Voor Iran maakte een toenadering tot Duitsland het mogelijk om via samenwerking op economisch terrein en daarbij gebruik makend van Duits kapitaal en technische kennis het land sneller te moderniseren. Dat de Duitsers inderdaad bereid waren Iran bij zijn economische moderniseringsplannen te helpen, versterkte wederom het positieve beeld van Duitsers bij de Iraniërs. Aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog was Duitsland uitgegroeid tot de belangrijkste economische partner van Iran. Het politieke beleid van de Nazi's was in tegenstelling tot hun economisch beleid niet effectief. Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog verklaarde Iran zich neutraal. De Duitse cultuurpolitiek werd in de Nazi-periode onder leiding van Alfred Rosenberg sterk gepolitiseerd. Er werd in samenwerking met het Ministerie van Propaganda een assertieve cultuurpolitiek ten aanzien van Iran gevoerd. Het blad *Irane Bastasn* (Perzische oudheid) werd vanuit Berlijn gefinancierd en Iraanse studenten werden aangemoedigd en financieel ondersteund om in Duitsland te gaan studeren. Met de ondergang van de Nazi's kwam ook een eind aan de Nazi-cultuurpolitiek.

Na de Tweede Wereldoorlog duurde het tot 1949 voordat Duits-Iraanse betrekkingen weer op gang kwamen. Aangezien de Bondsrepubliek geen onafhankelijke politiek voerde en politiek deel uitmaakte van het westerse kamp en lid was van de NAVO, volgde Duitsland de koers van de VS in Iran. Bovendien volgde de Bondsrepubliek gedurende de jaren zestig zeer nauwlettend de Europapolitiek van de Sjah. Bonn wilde in geen geval dat Iran de DDR zou erkennen. Ook de Duits-Iraanse samenwerking op het gebied van nucleaire energie paste binnen de strategie van Duitsland (en die van de VS) om te voorkomen dat Iran bij communistische landen zou aankloppen voor economische en technologische samenwerking. Iran tekende in 1974 een contract met Kraftwerk Union voor de bouw van acht kerncentrales in Iran. Verder focuste Duitsland zich gedurende de periode van de Bondsrepubliek vooral op een economische politiek in Iran. Duitsland werd na de Tweede Wereldoorlog tot aan

de Iraanse Revolutie in 1979, samen met de Verenigde Staten een van de belangrijkste economische partners van Iran. Toch benutte de Bondsrepubliek niet alle economische kansen die zij had. Tegen de achtergrond van het doel, niet door andere Europese landen beschuldigd te worden van een *Alleingang*, investeerde Duitsland bijvoorbeeld niet in de Iraanse olie-industrie. Deze vertrouwenwekkende maatregel was politiek succesvol maar was economisch gezien niet in het belang van Duitsland. De regering in Bonn concentreerde zich volledig op de export en Duitse directe investeringen in Iran vonden plaats in politiek minder gevoelige sectoren. Op cultureel gebied had Duitsland na de Tweede Wereldoorlog tot doel zich als een *Kulturstaat* te presenteren. In overeenstemming met deze strategie werd ook de Duitse cultuurpolitiek ten aanzien van Iran geïntensiveerd. Met het aantreden van de sociaalliberale regering in 1969 werd onder leiding van Ralf Dahrendorf een nieuwe Duitse gepolitiseerde cultuurpolitiek geformuleerd die erop gericht was, in de woorden van Dahrendorf een *gesellschafts-politische* dialoog op gang te brengen met landen waarmee de Bondsrepubliek culturele betrekkingen onderhield. Met betrekking tot Iran was deze politiek effectief. Het Duitse Goethe-Instituut bood de Iraanse politieke dissidenten een veilig podium om allerlei culturele en politieke bijeenkomsten te organiseren, waarin politieke en maatschappelijke discussies tot bloei kwamen. Iraanse intellectuelen kijken nog steeds met nostalgie terug naar de activiteiten van het Goethe-Instituut in Iran in de jaren zeventig.

De Iraanse Revolutie van 1979 vormde het vertrekpunt van deel II. Door de revolutie veranderde de buitenlandpolitieke identiteit van Iran en daarmee ook het Iraanse buitenlandse beleid. Duitsland verwelkomde aanvankelijk de Iraanse volksrevolutie tegen de dictatuur van de Sjah. De Bondsrepubliek was het enige Westerse land dat zijn ambassade in Teheran na de revolutie openhield en hoewel het revolutionaire regime steeds meer een antiwesterse houding aannam, bleef Duitsland politiek en economisch contact met Iran onderhouden. Duitsland had twee doelstellingen. In de eerste plaats wilde het niet dat Iran naar het communistische kamp zou overlopen. Al snel bleek dat deze bezorgdheid ongegrond was omdat het nieuwe Iraanse regime sterk anticommunistisch was. De tweede doelstelling had met het rolconcept van Duitsland als handelsmacht te maken. De Bondsrepubliek wilde zijn goede economische contacten met Iran ook na de revolutie voortzetten. De politieke contacten tussen de Duitsland en Iran zijn na de Iraanse Revolutie niet zo hecht geweest als vóór de Iraanse Revolutie. Duitsland hervatte bijvoorbeeld niet meer zijn werkzaamheden in de bouw van de Iraanse nucleaire installaties in Bushehr. De druk vanuit de VS en Israël op Duitsland was in dit verband ook groot. De Duitse Iranpolitiek van na 1979 kan het beste als een zakelijke verstandhouding bestempeld worden. Duitsland als een

allemandsvriend die een politiek van de middenweg ten aanzien van Iran heeft proberen te voeren en tegelijkertijd rekening heeft gehouden met Amerikaanse en Israëliëse bezorgdheid over de Duitse toenadering tot de islamitische republiek. Na het einde van de Iraaks-Iraanse oorlog in 1988 en met de Duitse hereniging in 1990, is de Duitse Iranpolitiek in een nieuwe fase terechtgekomen. Iran had twee doelen in zijn buitenlandse beleid ten aanzien van Duitsland. In de eerste plaats probeerde de internationaal geïsoleerde islamitische republiek, door toenadering te zoeken tot Duitsland en daarmee tot de EU, uit haar isolement komen. Met andere Europese machten als Frankrijk en Groot-Brittannië onderhield Iran geen goede betrekkingen. Frankrijk had gedurende de Irak-Iran oorlog openlijk Saddam Hoessein gesteund. Hetzelfde gold voor de Engelsen. Zij hadden daarnaast nog een bijzondere band met de VS en stonden vijandig ten aanzien van de islamitische republiek. Bovendien waren na de *fatwa* van Ayatollah Khomeini tegen de Britse schrijver Salman Rushdie alle diplomatieke betrekkingen tussen Iran en Groot-Brittannië verbroken.

In de tweede plaats en in verband met de wederopbouwplannen van de Iraanse regering, was Duitsland voor Iran het meest geschikte land om daarmee de economische contacten te intensiveren. Het positieve beeld van Duitsland in Iran, de leningen die Iran in Duitsland kon sluiten, de economische en technologische macht van Duitsland en het belangrijkste, de wil van Duitsland om de betrekkingen met Iran aan te halen, vormden de basis voor het intensiveren van Duits-Iraanse betrekkingen na 1990.

Duitsland was na de hereniging en het einde van de Koude Oorlog in staat een zelfstandige buitenlandse politiek te voeren. Zijn Iranpolitiek liet na 1990 echter geen belangrijke veranderingen zien in vergelijking tot de periode vóór de hereniging. Ook na 1990 voerde Duitsland vooral een economische politiek in Iran. Duitsland groeide in de jaren negentig uit tot de grootste economische partner van Iran. Het land gebruikte daarnaast zijn politiek kapitaal bij het beslechten van incidenten tussen Libanon (waar Iran veel invloed heeft) en Israël. Zo kon Duitsland ook in de rol van een eerlijke makelaar tussen Iran en Israël bemiddelen.

De goede betrekkingen van Duitsland en Iran werden door de VS bekritiseerd. Vooral de samenwerking tussen de geheime diensten van de twee staten lag internationaal gevoelig. Duitsland hielp in de ogen van de Amerikanen een terroristisch regime. Er was veel kritiek op de goede Duits-Iraanse betrekkingen. Daarnaast was de Duitse Iranpolitiek niet in overeenstemming met doelstellingen van een *Zivilmacht*. Duitsland heeft in de jaren tachtig en begin jaren negentig economische betrekkingen met Iran laten prefereren boven een normatieve politiek van een *Zivilmacht* waar morele overwegingen even belangrijk zijn als materiële belangen. In het kader van zijn zelfbeeld als *Zivilmacht* zou Duitsland

zich veel harder moeten opstellen ten aanzien van Iran. Iran riep immers op tot het vermoorden van de Europese schrijver Salman Rushdie, vermoordde tevens Iraanse politieke dissidenten op Europees grondgebied, had geen constructieve bijdrage aan het vredesproces in het Midden-Oosten, en schond op grote schaal de mensenrechten in Iran. Duitsland bleef echter tot begin jaren negentig, een relatief kritiekloos beleid ten aanzien van Iran voeren. Het zelfbeeld van Duitsland als *Zivilmacht* kan tot 1992 niet herkend worden in de praktijk van de Duitse Iranpolitiek.

Tevens is in de periode 1979-1992 geen sprake geweest van een Duitse cultuurpolitiek ten aanzien van Iran. Iran verbrak na de revolutie de culturele contacten met Duitsland en ging ook over tot het sluiten van de Duitse Goethe-Instituten in Teheran en Shiraz. Later, in reactie op de *fatwa* tegen de schrijver Rushdie besloot Duitsland ook af te zien van een cultureel verdrag tussen de twee landen. Van een systematische en coherente Iranpolitiek is gedurende de periode 1979-1992 geen sprake geweest.

In deel III is de Duitse Iranpolitiek vanaf 1992 in het kader van het gemeenschappelijke buitenland-en veiligheidsbeleid van de Europese Unie (GBVB) geanalyseerd. Hierbij heeft in het bijzonder de Duitse en Europese Iranpolitiek met betrekking tot mensenrechten in Iran de aandacht gekregen.

In tegenstelling tot veel andere onderzoeken is in deze studie aangetoond dat een van de eerste landen waar het GBVB van de EU toegepast is, de islamitische republiek is geweest. Bovendien is gesteld dat het GBVB van de EU ten aanzien van Iran in vele opzichten op de Duitse Iranpolitiek lijkt. Omdat de EU de Duitse Iranpolitiek volgt, worden Duitse normen en doelstellingen door de EU overgenomen.

De kritische dialoog was het Duitse initiatief om binnen EU-verband een Iranpolitiek vorm te geven. In tegenstelling tot de VS wiens beleid gericht was op het isoleren van Iran, was het doel van de kritische dialoog toenadering zoeken tot de islamitische republiek. De kritische dialoog lijkt sterk op het Duitse idee van 'verandering door toenadering', dat de Bondsrepubliek in zijn *Ostpolitik* toepaste. Kenmerken van deze politiek zijn: het voeren van een toenaderingspolitiek, het voeren van dialoog met het bestaande regime en het vermijden van experimenten, het creëren van economische interdependentie, en multilateralisme. Deze kenmerken ook de Duitse buitenlandse politiek in het kader van de kritische dialoog met Iran. In geval van de kritische dialoog zijn de normatieve doelstellingen van *Zivilmacht* politiek concreter geformuleerd. De EU heeft tussen 1992 en 1996 een mensenrechtendialoog met Iran gevoerd. De EU heeft middels verklaringen en resoluties mensenrechtenschendingen in Iran

veroordeeld. Het heeft echter economische betrekkingen met Iran niet laten beïnvloeden door mensenrechtenschendingen in de islamitische republiek. Duitsland heeft de mensenrechtendialoog met Iran binnen EU-verband gevoerd, maar zijn economische politiek in bilateraal verband vormgegeven. Hierdoor heeft het op bilateraal niveau de kwestie van de mensenrechten niet met Iran besproken. Aan de ene kant is de mensenrechtenkwestie in Iran voor Duitsland en de EU niet zo urgent geweest om de economische betrekkingen met de islamitische republiek op het spel te zetten. In dit opzicht komt dit beleid niet overeen met de doelstellingen van een ideaaltipe civiele mogendheid, waarin economische betrekkingen net zo belangrijk zijn als niet-materiële doelstellingen, zoals het bevorderen van mensenrechten. Een mensenrechtendialoog met Iran is gevoerd, louter om het voeren van de dialoog en niet om het bereiken van tastbare resultaten. Aan de andere kant is het de vraag of een *Zivilmachtspolitik* succes kan hebben tegenover niet zwakke staten als Iran, Rusland of China. In deze studie is betoogd dat het paradoxale karakter en de tegenstrijdigheden van de Duitse buitenlandse politiek met betrekking tot het maxime van terughoudendheid aan de ene kant en het moralisme en maakbaarheidsidealen aan de andere kant, het streven naar een *Zivilmachtspolitik* bemoeilijken, in het bijzonder met betrekking tot landen waar Duitsland (omvangrijke) economische belangen nastreeft. De mensenrechtenrapporten van de VN in de periode 1992-1996 laten zien dat geen vooruitgang is geboekt in de situatie van mensenrechten in Iran. Alleen het publiceren van verklaringen en aannemen van resoluties waarin mensenrechtenschendingen in Iran veroordeeld zijn, blijken niet voldoende om het Iraanse regime over te halen mensenrechten te respecteren. Andere middelen heeft de EU niet gebruikt om Iran onder druk te zetten. De Duitse en EU-politiek van een kritische dialoog is met betrekking tot de mensenrechtendialoog niet effectief geweest.

In verband met de terroristische aanslagen op Iraanse politieke dissidenten in het Berlijnse restaurant Mykonos in 1992 veroordeelde de Berlijnse rechter Iran en verklaarde dat de Iraanse minister van Informatie en de Iraanse president schuldig zijn aan de moorden. Hierop besloten Duitsland en de EU de kritische dialoog met Iran op te schorten. Het Duitse argument dat door het voeren van een dialoog met Iran, Iran berekenbaar zou worden bleek niet te kloppen.

Duitsland was een paar maanden nadat de kritische dialoog met Iran was beëindigd weer bereid, binnen EU-verband een nieuwe dialoogronde met Iran te starten. Aanleiding voor het hervatten van de betrekkingen waren de Iraanse presidentsverkiezingen. De hervormingsgezinde presidentskandidaat Mohammad Khatami had de verkiezingen gewonnen. De winst van Khatami gaf aanleiding tot het voeren van een 'constructieve dialoog'. Zelfs na de Mykonos-affaire was het Duitse standpunt, dat het isoleren van Iran geen oplossing was voor het 'Iraanse

probleem'. De EU bood wederom een geschikt podium om de Duitse Iranpolitiek naar een ander niveau te brengen en binnen een multilateraal verband te formuleren.

Aan de ene kant had het aan de macht komen van Khatami, zowel op nationaal niveau bij de meerderheid van de bevolking als op internationaal niveau oprechte hoop doen ontstaan dat progressieve hervormingen mogelijk waren. In die hoedanigheid verdiende hij ook steun. Aan de andere kant was de hoop op een kritischer Iranpolitiek met het aan de macht komen van de Rood-Groene coalitie in Duitsland in 1998 verder toegenomen. Het was immers altijd de SPD-fractie of de fractie van Bündnis 90/Die Grünen die kritische Kamervragen aan de regering in de Bondsdag stelde, en die bovendien voor een kritischer en meer assertieve Duitse Iranpolitiek pleitte. Wat de Rood-Groene coalitie in de praktijk deed was echter het voortzetten van de Iranpolitiek van de conservatieve regering van Helmut Kohl. Het voortzetten van de politiek van regering-Kohl door de Rood-Groene coalitie vond ook op het gebied van economische betrekkingen plaats. Ook het economische beleid van de EU ten aanzien van Iran veranderde in de periode van de constructieve dialoog niet.

Een van de doelstellingen van de constructieve dialoog was het bevorderen van democratie en mensenrechtensituatie in Iran. In overeenstemming met deze gedachte voerde de EU een serie mensenrechtendialogen met Iran. Deze dialoogrondes haalden echter niet de gewenste doelen. Hoewel in onderzoeken naar het falen van de Duitse en Europese mensenrechtendialoog met Iran doorgaans gewezen wordt op het feit dat de politieke retoriek van EU-leden niet overeenkomt met de daden en dat de EU economische belangen laat prefereren boven morele doelstellingen, is in deze studie het falen van deze politiek óók gezocht in de Iraanse politieke structuren en, in wat in dit geval de Europese *Blauwzigheid* met betrekking tot de hoop op hervormingen binnen het Iraanse theocratische systeem is genoemd. Het politieke systeem van Iran is complex. Tegelijkertijd is het heel overzichtelijk wanneer gezocht wordt naar de organen die de macht bezitten om politieke hervormingen in Iran mogelijk te maken. Alleen de niet door het volk gekozen religieuze toezichhoudende organen kunnen in de islamitische republiek hervormingen tot stand brengen, en niet, de door het volk gekozen republikeinse organen (zoals parlementariërs of de president). Duitsland en de EU hebben wel degelijk gedurende de vier dialoogrondes in het kader van de constructieve dialoog tot 2004 geprobeerd een kritisch beleid met betrekking tot mensenrechten in Iran te voeren. De organen tot wie zij in overeenstemming met de Duitse strategie van 'verandering door toenadering', toenadering zochten, bleken niet in staat te zijn veranderingen en hervormingen door te voeren omdat zij binnen de machtsstructuren van de islamitische republiek machteloos zijn.

Daarnaast kunnen ook vraagtekens worden gezet bij de ‘wil’ van de zogenaamde hervormers met wie de EU een constructieve dialoog voerde. Ook deze ‘hervormers’ vormen een onderdeel van het Iraanse regime en ook zij gaan, wanneer het gaat om mensenrechten uit van de politieke islam. In die zin is het een open vraag hoe een Europese mensenrechtenpolitiek die gefundeerd is op de verlichtingstraditie, waarin de rechten van het individu voorop staan een synthese kan formuleren met een politieke islamitische orde, waarin de orde centraal staat en niet het individu, en waarin in veel kwesties de ‘waarde’ die een individu heeft van zijn of haar geslacht afhangt.